

НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ

РАЗУЗНАВАТЕЛНО-КОНТРАРАЗУЗНАВАТЕЛНАТА ЗАЩИТА В УСЛОВИЯТА НА МЕЖДУНАРОДНО ПРОТИВОБОРСТВО

ОГНЯН КОСТАДИНОВ

Огнян Костадинов е хоноруван-преподавател във Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“, катедра „Експлоатация и мениджмънт на морския транспорт“. Завършил специалност инженер-корабоводител. Притежава образователна и научна степен „доктор“ по научно направление 3.7, придобита във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“, както и научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 5.5, присъдена от ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“. Научните му интереси са в областта на водния транспорт, приложната лингвистика и теорията на агентурното разузнаване (HUMINT).

Резюме: Статията разглежда военното, информационното, икономическото и инфраструктурното противоборство като източник на натиск върху държавните решения. Обосновава се защитната роля на разузнаването и контраразузнаването при ранното предупреждение и раз-

криването на прикрито външно въздействие. Изводът е, че независимата оценка на сведенията и законосъобразното противодействие осигуряват на държавното ръководство време за дипломатически действия и предотвратяване на конфликти.

Ключови думи: международно противоборство; разузнаване; контраразузнаване; ранно предупреждение; външно въздействие; критична инфраструктура.

INTELLIGENCE AND COUNTERINTELLIGENCE PROTECTION IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL CONFRONTATION

OGNYAN KOSTADINOV

OGNYAN KOSTADINOV is a part-time lecturer at the Nikola Vaptsarov Naval Academy, Department of Maritime Transport Operation and Management. He graduated with a degree in Navigation Engineering. He holds the educational and scientific degree of Doctor (PhD) in Professional Field 3.7, awarded by Varna Free University “Chernorizets Hrabar”, as well as the scientific degree of Doctor of Science (DSc) in Professional Field 5.5, awarded by the Nikola Vaptsarov Naval Academy. His research interests include water transport, applied linguistics, and the theory of Human Intelligence (HUMINT).

Abstract: The article examines military, information, economic, and infrastructure confrontation as a source of pressure on state decision-making. It substantiates the protective role of intelligence and counterintelligence in providing early warning and detecting covert foreign influence. It concludes that independent assessment of intelligence and lawful countermeasures provide state leadership with the time needed for diplomatic action and conflict prevention.

Keywords: international confrontation; intelligence; counterintelligence; early warning; foreign influence; critical infrastructure.

УВОД

След Втората световна война в Европа се оформи противопоставяне между западните държави, обединени във военни и икономически структури, и източния блок, организиран около Варшавския договор и Съвета за икономическа взаимопомощ (СИВ). Ядреният баланс и институциите за международен диалог възпираха пряк сблъсък между големите сили, но не премахнаха риска от война и регионални кризи. След края на Студената война Варшавският договор и СИВ престанаха да съществуват, а част от държавите от Централна и Източна Европа се присъединиха към НАТО и Европейския съюз. Същевременно се утвърди очакването, че разширяващата се икономическа взаимозависимост ще намалява стимулите за силово противопоставяне. Развитието през последните години обаче показва по-сложна картина: съвременното международно противоборство е **многопластово и многовекторно**, като взаимната обвързаност не премахва конфликта, а превръща широк спектър от сфери в инструменти за натиск. Това многопластово противоборство се разгръща в няколко основни измерения: военно-стратегическо, икономическо, идеологическо и регионално, включително в отношенията между съседни държави. Разрешаването на противопоставянето на един от тези пластове не премахва автоматично рисковете на останалите, което прави международната среда изключително динамична и трудно предвидима.

Разширяването на НАТО на изток е исторически факт, който участниците в европейската сигурност оценяват различно в контекста на това военно и политическо противопоставяне. За присъединилите се държави членството е израз на собствен избор и търсене на гаранции за сигурност, докато руските държавни органи определят разширяването като заплаха за сигурността на Русия. Тази позиция е изразена в документи, отнасящи се до Украйна и Грузия, както и в представления през 2021 г. руски проект на споразумение, който предлага да се преустанови по-нататъшното разширяване на НАТО, включително приемането на Украйна и други държави (Federation Council of the Federal Assembly of the Russian Federation, 2019, pp 3-5; Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2021, arts. 6–7). Това различие не отменя правото на всяка държава да определя своя външнополитически курс, нито оправдава използването на военна сила срещу нея. То обаче изисква ре-

листична оценка на възприятията за заплаха, военните способности и риска от пряк сблъсък. Войната в Украйна показва трагичните последици, когато политическият и идеологически спор премине в открито насилие. В свое изявление пред ОССЕ руският постоянен представител посочва като цели на наричаната от Русия „специална военна операция“ *“protecting the population of Donbas and the demilitarization and denazification of Ukraine”* („защита на населението на Донбас и демилитаризация и денацификация на Украйна“; авторски превод) (Delegation of the Russian Federation, 2023, p. 1). Това са заявените от руската страна цели на военните действия.

Намаляването на противоборството – както на глобално, така и на междусъседско равнище – изисква държавите да отчитат едновременно правото на всяка от тях да избира своите съюзи и принципа, че сигурността на една държава не следва да се укрепва за сметка на сигурността на друга. Два принципа са записани заедно в Декларацията от Астана на ОССЕ (OSCE, 2010, para. 3). Световният мир остава трудно постижима цел, към която може да се върви и чрез конкретни двустранни споразумения за добросъседство и ненападение. Тяхната практическа стойност би нараснала, ако предвидат взаимно договорена прозрачност за военните дейности и способности, мерки за изграждане на доверие и механизми за проверка (OSCE, 2010, paras. 4, 8). Всяко подобно споразумение може да намали риска от погрешна оценка и изостряне на исторически спорове между съседни държави, без само по себе си да гарантира постигането на траен световен мир.

Макар че военната сила остава крайно средство в международното противоборство, държавите все по-активно използват нестандартни и асиметрични лостове за натиск на различните му пластове: икономически санкции, ограничаване на достъпа до суровини и технологии, информационни и психологически операции, прикрито финансиране, разузнавателно проникване и въздействие върху критична инфраструктура. Развитието на безпилотни и автономни системи, киберспособности и хиперзвукови оръжия създава нови възможности за действие, а при определени сценарии може да съкрати времето за реакция и да повиши риска от погрешна оценка и ескалация (NATO Science & Technology Organization, 2020, pp 25-26; Futter, 2021). Поради това границата между мир,

икономически и информационен натиск и открит въоръжен конфликт става все по-трудна за установяване.

За малките и средните държави проблемът с многопластовото противопоставяне е особено остър. Те могат да бъдат не само непосредствен обект на натиск на някое от равнищата (например чрез икономическа зависимост или междусъседски исторически претенции), но и да бъдат използвани като територия, пазар, логистичен възел, хибриден терен или информационно пространство в противоборството между по-силни глобални участници. Настоящата статия изследва защитната роля на разузнавателно-контраразузнавателната дейност при разпознаването и неутрализирането на подобни многовекторни въздействия.

Основната теза е, че опазването на мира и националния суверенитет изисква държавата самостоятелно да осмисля интересите си във всички пластове на сигурността. Чрез своите разузнавателни и контраразузнавателни служби тя трябва да разполага със способност за ранно предупреждение, обхващаща както военните, така и икономическите, идеологическите и информационните заплахи. Службите трябва своевременно да предоставят на държавното ръководство проверима и обективна оценка, така че компетентните органи да разполагат с необходимото време за предприемане на дипломатически, икономически и други законосъобразни действия за предотвратяване или неутрализиране на рисковете, преди те да са прераснали в необратим конфликт.

МЕТОДОЛОГИЯ

Изследването прилага интердисциплинарен качествен подход, който съчетава анализ на документи, критично-сравнителен анализ и функционален анализ. Предмет на изследване са основните форми на съвременното международно противоборство и защитните функции на разузнаването и контраразузнаването. Аналитични категории са военният натиск, информационното и идеологическото въздействие, икономическата принуда, зависимостта от стратегически ресурси и уязвимостта на критичната инфраструктура.

Цитираните източници включват общодостъпни документи на международни и национални институции, официални оценки и специализирани изследвания. Използвани са както актуални публикации за международната среда, така и по-ранни

документи, необходими за проследяване на принципите на сигурността и човешките права. Официалните позиции на отделни държави се разглеждат като свидетелство за заявените от тях интереси и оценки, а не като неоспоримо доказателство за всички фактически твърдения, които съдържат. Източниците са подбрани според относимостта им към разглежданите въпроси, възможността за проверка и достъпа до текста им.

Анализът преминава през три последователни равнища. Първо се установяват проверими факти и тенденции; второ се сравняват проявленията им в различни сфери на противоборството; трето се извеждат функционални изисквания към разузнавателно-контраразузнавателната защита. В текста се разграничават фактическите констатации, аналитичните интерпретации и авторските изводи. Изследването не измерва ефективността на конкретна служба и не използва класифицирани данни; поради това изводите имат концептуален и приложно-аналитичен, а не оперативно-емпиричен характер.

1. МЕЖДУНАРОДНА ОБСТАНОВКА НА НАРАСТВАЩО ПРОТИВОБОРСТВО

Количествените показатели потвърждават засилването на напрежението. Според SIPRI световните военни разходи достигат 2,718 трилиона щатски долара през 2024 г., а петте държави с най-големи разходи — Съединените щати, Китай, Русия, Германия и Индия — формират общо 60% от световния размер. Liang и съавтори отбелязват: *“The 9.4 per cent increase in 2024 was the steepest year-on-year rise since at least 1988”* („Увеличението с 9,4% през 2024 г. беше най-големият годишен ръст поне от 1988 г. насам“; авторски превод) (Liang et al., 2025, p. 1). Наред с нарастването на разходите продължава и развитието на ядрените сили. Както посочват Kristensen и Korda: *“All the nine nuclear-armed states continued to strengthen their nuclear arsenals in 2024”* („Всички девет държави с ядрено оръжие продължиха да укрепват ядрените си арсенали през 2024 г.“; авторски превод) (Kristensen & Korda, 2025, p. 178). По техни оценки приблизително 2100 разгърнати бойни глави се поддържат във висока оперативна готовност (Kristensen & Korda, 2025, p. 177). Международното противоборство следователно не е абстрактна политическа формула, а материално обезпечен процес.

За по-малките държави опасността е двойна. От една страна, те могат да бъдат непосредствен обект на военен, икономически или политически натиск. От друга, могат да бъдат превърнати в територия, пазар, логистичен възел или информационно пространство, чрез които по-силни държави водят собственото си противоборство. В този контекст Marston отбелязва, че стремежът на малките държави е „the preservation of autonomy” („запазването на самостоятелността“; авторски превод) (Marston, 2023, p. 26). Поради това може да се заключи, че защитата на националната сигурност изисква самостоятелна оценка на средата, съпоставяне на информацията, получена от съюзници, със сведения от собствени източници и способност да се различава сътрудничеството от зависимостта.

Промените в международните партньорства допълнително усложняват тази оценка. Развитието на BRICS и Шанхайската организация за сътрудничество, както и задълбочаването на руско-китайските икономически и политически отношения, показват стремеж към по-широки формати на взаимодействие извън традиционните евроатлантически структури. Тези формати имат различен състав и функции и не образуват единен военен блок. Както отбелязват Stronski и Sokolsky, „The influence of these institutions, however, should not be overstated” („Влиянието на тези организации обаче не бива да се надценява“; авторски превод) (Stronski & Sokolsky, 2020, p. 1). За разузнавателния анализ съществено е как промяната на партньорствата влияе върху търговията, технологиите, отбранителния потенциал и възможностите за дипломатическо уреждане на кризи.

2. ФОРМИ НА СЪВРЕМЕННОТО ПРОТИВОБОРСТВО

Най-видимата форма остава откритият въоръжен конфликт. Исторически войните се водят за контрол върху територии и население, за достъп до суровини, пазари и комуникационни направления, както и за промяна на политическото поведение на противника. Съвременната война запазва тези цели, дори когато те са представени чрез идеологически, хуманитарни или отбранителни основания. Военната победа рядко е самоцел; обикновено тя трябва да произведе политическо, икономическо или стратегическо преимущество.

Втора форма е информационното и идеологическото противоборство. Дигиталните платформи

увеличават неговия обхват, скорост и възможност за персонализирано въздействие. Европейската служба за външна дейност разглежда чуждестранното манипулиране на информация и намесата като умишлен и координиран модел на поведение, който може да влияе отрицателно върху ценности, процедури и политически процеси (EEAS, 2024, pp. 7-8). Въздействието не се изчерпва с разпространяване на невярно съдържание. То може да включва прикриване на източника, създаване на привидно независими канали, координирани мрежи от профили, дискредитиране на институции и усиляване на действителни обществени противоречия.

Трета форма е икономическата принуда. Нейни обекти са пазарите, енергийните ресурси, критичните минерали, технологиите, платежните механизми и производствените вериги. Международната агенция по енергетика отчита продължаваща концентрация при добива и особено при преработката на ключови минерали, което увеличава уязвимостта при прекъсване на доставките и при геополитическо напрежение (IEA, 2025, pp. 12-15). Контролът върху стратегически суровини следователно може да придобие политическо значение, сравнимо с други инструменти за принуда.

Четвърта форма е противоборството за транспортни, енергийни и комуникационни коридори. Нарушенията на корабоплаването в Червено море, започнали в края на 2023 г., доведоха до пренасочване на кораби около нос Добра надежда, удължаване на маршрутите и нарастване на транспортните разходи и застрахователния риск (UNCTAD, 2024, pp. 3-6). Пристанища, проливи, канали, железопътни линии, тръбопроводи, подводни кабели и логистични центрове вече са не само стопански обекти, а стратегически точки на въздействие.

3. ПРОПАГАНДА, ИНФОРМАЦИОННО ВЪЗДЕЙСТВИЕ И ВЪНШНО ВЛИЯНИЕ

Продължителното информационно въздействие може да промени не само отношението към отделен въпрос, а и критериите, чрез които обществото разпознава своя интерес. Така могат да бъдат преформулирани представите за суверенитет, национална икономика, война, мир и допустима външна намеса. Самото наличие на международно финансиране не доказва зависимост, но непрозрачният произход на средствата, прикритата координация и политическото поведение в изпълнение на външни указания са основателни обекти на проверка (European Parliament, 2023).

Показателна техника е астротърфингът (*astroturfing*) – организирано въздействие, при което инициаторът или координационният център остават скрити, а подготвените послания се представят като спонтанна обществена позиция (Helmus & Chandra, 2024, p. 5). Чрез фиктивни профили, автоматизирани акаунти и привидно независими групи може изкуствено да се създаде впечатление за масова подкрепа или недоволство (Prier, 2017). По-широките модели на координирано неавтентично поведение и използване на многобройни канали са установени и в анализа на EEAS (2024).

Европейският парламент посочва непрозрачното чуждестранно финансиране, корупционното въздействие и намесата чрез политически и медийни дейности като рискове за демократичните процеси и настоява за прозрачност и проследимост на финансовите връзки (European Parliament, 2023). Оценката обаче трябва да се основава на доказано поведение, а не на политическия етикет на финансиращата страна или на получателя.

Противодействието не бива да се превръща в забрана на всяка чуждестранна подкрепа или в преследване на несъгласието. Задачата на професионалното контраразузнаване е да установи дали съществуват прикрита обвързаност, поставени задачи, координация и причинна връзка между финансов или организационен ресурс и конкретно действие в полза на чужд субект. Решаващият въпрос не е дали дадена организация има международни контакти, а дали съзнателно действа като прикрит проводник на външна държавна воля.

4. СЪЮЗИ, ЗАВИСИМОСТИ И НЕОКОЛОНИАЛНИ ОТНОШЕНИЯ

Военните и икономическите съюзи се основават на договорени общи интереси, но реалното влияние в тях неизбежно отразява разпределението на военна, икономическа и технологична мощ. По-слабият съюзник може да получава защита и достъп до ресурси, но едновременно с това да поема разходи или рискове, определени в значителна степен от приоритетите на водещите държави. Затова анализът на съюзните отношения трябва да разглежда не само заявената солидарност, а и начина на определяне на заплахите, процедурите за вземане на решения и разпределението на ползите и тежестите. В този контекст надценената оценка на дадена заплахата лесно се превръща в механизъм, при който по-слабите партньори пое-

мат финансовото бреме за превъоръжаване, а водещите държави с развита отбранителна индустрия усвояват икономическата полза.

Когато държавите обсъждат собствената си сигурност, те трябва да отчитат едновременно правото на суверенен избор и отражението на своите решения върху общата среда за сигурност. Формулата „мир чрез сила“ може да означава възпиране, но сама по себе си не предлага механизъм за преодоляване на противоречията; продължителното превъоръжаване може и да увеличи риска от ескалация. По същия начин международната подкрепа може да подпомага демократични институции, но демокрацията не може просто да бъде „внесена отвън“ без волята и участието на обществото. В международното противоборство могат да бъдат използвани изборително и обвиненията за нарушения на човешките права. Светът се отличава с многообразие от култури, религии и обществени традиции, които следва да се отчитат при прилагането на правата. Това обаче не дава на никоя държава право едностранно да отменя поетите от нея международни задължения, както и не дава на друга държава основание да налага собствената си политическа интерпретация със сила. Критиката за нарушения трябва да се основава на конкретни, проверими сведения и да се прилага по еднакви критерии към всички държави, включително към съюзници и противници (World Conference on Human Rights, 1993; United Nations General Assembly, 2006). Към тези въпроси се прибавя и разграничението между формален и действителен суверенитет. Както отбелязва Артур Виктория: „Териториалната независимост остава необходимо условие за суверенитета, но вече не е достатъчна“ (Victoria, б. г., с. 37, авторски превод). Затова устойчивата защита на националния интерес изисква дипломатически канали, мерки за намаляване на риска и институции, способни независимо да проверяват сведенията и да подпомагат решения в интерес на мира.

Икономическата зависимост има сходна логика. Държава, която не разполага с алтернативи при енергийните доставки, стратегическите суровини, банковите разплащания, цифровата инфраструктура или транспортните изходи, може формално да запази суверенитета си, но да загуби част от свободата си на политически избор. Когато към това се добавят корупционни връзки, вътрешни лица и организации, обвързани с външни политически или

икономически интереси, и прикрито външно влияние върху публичната среда, може да възникне отношение на фактическа зависимост без формална окупация (IEA, 2025; European Parliament, 2023).

Тук особено ясно се проявява ролята на контраразузнаването. То трябва да установява не само дейността на чужди разузнавателни служби и свързаните с тях лица, но и прикрито външно въздействие, осъществявано чрез финансови посредници, консултантски договори, цифрови плащания и медийни канали. Обект на проверка е и възлагането чрез посредници на конкретни задачи, свързани с такова въздействие. Europol установява, че субекти на хибридни заплахи използват престъпни мрежи като посредници за насилие, саботаж, кибератаки и други дестабилизиращи действия, тъй като така затрудняват приписването на отговорност (Europol, 2025). Това показва преход от класическите агентурни връзки към децентрализирани мрежи от посредници и временни изпълнители, включително към т.нар. „агенти за влияние“ — публични фигури и информационни посредници, използвани за оказване на дезинформационно и политическо въздействие.

5. КОНФЛИКТНИ ТОЧКИ И КРИТИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА

Конфликтна точка възниква там, където се натрупват няколко вида уязвимост: нерешен териториален спор, военно струпване, прекъснати дипломатически канали, борба за ресурси, вътрешно обществено разделение и инфраструктура, чието повреждане има последици далеч извън мястото на инцидента. Такива точки могат да бъдат сухопътни граници, морски акватории, проливи и канали, енергийни райони, транспортни възли, космически системи и цифрови мрежи.

Подводните комуникации са показателен пример. След поредица от повреди на кабели и друга подводна инфраструктура в Балтийско море Европейската комисия и върховният представител представиха през февруари 2025 г. общ подход, обхващащ превенция, откриване, координиран отговор, възстановяване и възпиране (European Commission & High Representative, 2025, pp.1-5). Причините за отделните инциденти невинаги могат да бъдат установени еднозначно и варират от авария и небрежност до враждебно действие. Именно разграничаването между тези хипотези е типична задача за разузнавателно-контраразузнавателния анализ.

Ранното предупреждение не може да се основава на единичен сензационен сигнал. То изисква продължително наблюдение на способности, намерения, финансови потоци, информационни кампании, логистична подготовка и промени в поведението. Аналитичният продукт трябва ясно да разграничава установения факт, вероятната хипотеза и политическото предположение. В противен случай разузнавателната информация може да бъде използвана за оправдаване на предварително взето решение, вместо за неговото обективно информизиране.

6. ОТБРАНИТЕЛНОТО РЕШЕНИЕ

Отбранителното решение е изграждането на съгласувана разузнавателно-контраразузнавателна способност, ориентирана към суверенно ранно предупреждение. Разузнаването трябва да установява външните намерения, способности, подготовка и възможни направления на агресия или принуда. Контраразузнаването трябва да открива проникването и прикритото въздействие върху държавното управление, въоръжените сили, икономиката, медиите, научните организации и критичната инфраструктура. Двете функции са институционално различни, но защитният резултат изисква законен и постоянен обмен между тях.

На практическо равнище са необходими наблюдение на военни и логистични индикатори; финансово разузнаване за проследяване на скрито външно финансиране; анализ на медийни и цифрови мрежи; защита на пристанища и летища, енергийни обекти и комуникации; надеждна проверка на лицата с достъп до класифицирана информация; както и механизъм за своевременно представяне на оценката пред компетентните държавни органи. Разузнавателният продукт трябва да посочва информационната основа, степента на достоверност, алтернативните обяснения и вероятните последици при действие или бездействие.

Най-трудният проблем възниква, когато лица от държавното ръководство са поставени в доказуема външна политическа, финансова или агентурна зависимост. Тогава дори правилното предупреждение може да бъде пренебрегнато, укрито или използвано срещу националния интерес. Контраразузнавателната защита на конституционния ред следва да позволява законосъобразно установяване на такива зависимости независимо от партийното положение на проверяваните лица, при съдебен,

парламентарен и вътрешноведомствен контрол. Службите не трябва да се превръщат в инструмент на управляващите срещу политическата опозиция, но и политическият ранг не може сам по себе си да създава имунитет срещу проверка.

Крайната цел не е изолация на държавата, ограничаване на свободното слово или създаване на общество на подозрението. Целта е държавата да разполага със собствена проверена картина на международната среда и със способност да отличава сътрудничеството от подчинението, информацията от манипулацията и съюзната подкрепа от използването на нейна територия и ресурси за чужди цели. Разузнаването и контраразузнаването могат да подпомагат дипломатическите усилия чрез ранно предупреждение, проверка на противоречиви сигнали и оценка на риска от ескалация, **но решенията за преговори и политика принадлежат на компетентните държавни органи**. В този смисъл особено актуално звучи предупреждението: „Не трябва да се допуска пропагандата да заглушава гласа на разума, и борбата за мир да се заменя с въоръжаване.“ По този начин защитната функция на разузнаването и контраразузнаването осигурява стратегическо време за дипломация и за предотвратяване на въоръжен конфликт.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Съвременната международна среда се характеризира с противоборство, при което границата между мир, натиск и война става все по-трудно различима. Военната сила, икономическата принуда, информационното въздействие, прикритото финансиране, разузнавателното проникване и посегателствата срещу инфраструктурата могат да действат като взаимно допълващи се елементи. За по-малката държава най-опасна е загубата на способност самостоятелно да определя своя интерес и да разпознава момента, в който зависимостта се превръща в подчинение.

Защитата на мира следователно не означава пасивност. Тя предполага националните държави да преосмислят интересите си с оглед на последиците за собствените си общества и международната сигурност и да търсят политически решения на конфликтите. Професионалната, законна и политически независима разузнавателно-контраразузнавателна дейност следва своевременно да разкрива подготовката за агресия и прикритото външно въздействие, да защитава критичните национални

системи и да предоставя на компетентните органи проверима оценка. Нейният отбранителен смисъл е да подпомага дипломацията и да създава възможност заплахата да бъде разпозната и ограничена, преди противоборството да прерасне във война.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. DELEGATION OF THE RUSSIAN FEDERATION. Statement by Mr. Alexander Lukashevich at the 1412th Meeting of the OSCE Permanent Council: The Russian Special Military Operation: One Year On. 24 February 2023. PC.DEL/240/23 [онлайн]. Достъпно на: <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/2/9/539834.pdf> [посетен на 27.09.2026].
2. EUROPEAN COMMISSION; HIGH REPRESENTATIVE OF THE UNION FOR FOREIGN AFFAIRS AND SECURITY POLICY. EU Action Plan on Cable Security: Joint Communication to the European Parliament and the Council. Brussels, 21 February 2025. JOIN(2025) 9 final [онлайн]. Достъпно на: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/joint-communication-strengthen-security-and-resilience-submarine-cables> [посетен на 29.09.2026].
3. EUROPEAN EXTERNAL ACTION SERVICE (EEAS). 2nd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats: A Framework for Networked Defence. Brussels: EEAS, January 2024 [онлайн]. Достъпно на: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/EEAS-2nd-Report%20on%20FIMI%20Threats-January-2024_0.pdf [посетен на 21.09.2026].
4. EUROPEAN PARLIAMENT. Resolution of 1 June 2023 on foreign interference in all democratic processes in the European Union, including disinformation. 2022/2075(INI); P9_TA(2023)0219 [онлайн]. Достъпно на: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0219_EN.pdf [посетен на 21.09.2026].
5. EUROPOL. The Changing DNA of Serious and Organised Crime: European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2025. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. DOI: 10.2813/0758057 [онлайн]. Достъпно на: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf> [посетен на 29.09.2026]. Publications Office of the EU
6. FEDERATION COUNCIL OF THE FEDERAL ASSEMBLY OF THE RUSSIAN FEDERATION. Изявление относно политиката на НАТО, приложено към писмо от постоянния представител на Руската федерация до генералния секретар на ООН от 16 април 2019 г. A/73/862-S/2019/331 [онлайн]. Достъпно на: https://digitallibrary.un.org/record/3805201/files/A_73_862--S_2019_331-EN.pdf [посетен на 27.09.2026].
7. FUTTER, Andrew. Explaining the Nuclear Challenges Posed by Emerging and Disruptive Technology: A Primer for European Policymakers and Professionals. EU Non-Proliferation and Disarmament Papers, № 73. Stockholm: SIPRI, March 2021 [онлайн]. Достъпно на: https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-03/eunpdc_no_73_0.pdf; <https://www.sipri.org/publications/2021/eu-non-proliferation-and-disarmament-papers/explaining-nuclear-challenges>

- es-posed-emerging-and-disruptive-technology-primer-european-policy-makers?utm_source [посетен на 27.09.2026].
8. HELMUS, Todd C.; CHANDRA, Bilva. Generative Artificial Intelligence Threats to Information Integrity and Potential Policy Responses. RAND Expert Insights. Santa Monica, CA: RAND, 2024 [онлайн]. Достъпно на: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA3000/PEA3089-1/RAND_PEA3089-1.pdf [посетен на 28.09.2026].
 9. INTERNATIONAL ENERGY AGENCY (IEA). Global Critical Minerals Outlook 2025. Paris: IEA, 2025 [онлайн]. Достъпно на: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ef5e9b70-3374-4caa-ba9d-19c72253bfc4/GlobalCriticalMineralsOutlook2025.pdf> [посетен на 21.09.2026].
 10. KRISTENSEN, Hans M.; KORDA, Matt. World Nuclear Forces. B: SIPRI Yearbook 2025: Armaments, Disarmament and International Security. Stockholm: SIPRI, 2025, с. 177–201 [онлайн]. Достъпно на: https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIYB25c06.pdf?utm_source [посетен на 29.09.2026].
 11. LIANG, Xiao; TIAN, Nan; LOPES DA SILVA, Diego; SCARAZZATO, Lorenzo; KARIM, Zubaida A.; GUIBERTAU RICARD, Jade. Trends in World Military Expenditure, 2024. SIPRI Fact Sheet. Stockholm: SIPRI, April 2025. DOI: 10.55163/AVEC8366 [онлайн]. Достъпно на: https://www.sipri.org/sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf [посетен на 21.09.2026].
 12. MARSTON, Hunter. The Struggle for Autonomy amidst Great Power Rivalry in Southeast Asia. B: The Era of Great Power Competition in the Indo-Pacific Region. NIDS Joint Research Series, № 21. Tokyo: The National Institute for Defense Studies, 2023, с. 22–34 [онлайн]. Достъпно на: https://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint_research/series21/pdf/All.pdf [посетен на 28.09.2026].
 13. MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF THE RUSSIAN FEDERATION. Agreement on Measures to Ensure the Security of the Russian Federation and Member States of the North Atlantic Treaty Organization. Проект, 17 December 2021 [онлайн]. Достъпно на: https://augengeradeaus.net/wp-content/uploads/2021/12/20211217_Draft_Russia_NATO_security_guarantees.pdf [посетен на 27.09.2026].
 14. NATO SCIENCE & TECHNOLOGY ORGANIZATION. Science & Technology Trends 2020–2040: Exploring the S&T Edge. Brussels: NATO Science & Technology Organization, 2020 [онлайн]. Достъпно на: https://www.nato.int/content/dam/nato/legacy-wcm/media_pdf/2020/4/pdf/190422-ST_Tech_Trends_Report_2020-2040.pdf [посетен на 27.09.2026].
 15. ORGANIZATION FOR SECURITY AND CO-OPERATION IN EUROPE (OSCE). Astana Commemorative Declaration: Towards a Security Community. 3 December 2010. SUM.DOC/1/10/Corr.1 [онлайн]. Достъпно на: <https://cdn.osce.org/sites/default/files/t/documents/b/6/74985.pdf> [посетен на 27.09.2026].
 16. PRIER, Jarred. Commanding the Trend: Social Media as Information Warfare. Strategic Studies Quarterly. 2017, т. 11, № 4, с. 50–85 [онлайн]. Достъпно на: https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/SSQ/documents/Volume-11_Issue-4/Prier.pdf?utm_source [посетен на 26.09.2026].
 17. STRONSKI, Paul; SOKOLSKY, Richard. Multipolarity in Practice: Understanding Russia's Engagement With Regional Institutions. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2020 [онлайн]. Достъпно на: https://assets.carnegieendowment.org/static/files/files_Stronski_Sokolsky_Multipolarity_final.pdf [посетен на 28.09.2026].
 18. UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT (UNCTAD). Navigating Troubled Waters: Impact to Global Trade of Disruption of Shipping Routes in the Red Sea, Black Sea and Panama Canal. Geneva: United Nations, 2024. UNCTAD/OSG/INF/2024/2 [онлайн]. Достъпно на: https://unctad.org/system/files/official-document/osginf2024d2_en.pdf?utm_source [посетен на 21.09.2026].
 19. UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY. Human Rights Council. Резолюция 60/251 от 15 март 2006 г. A/RES/60/251 [онлайн]. Достъпно на: https://digitallibrary.un.org/record/571575/files/A_RES_60_251-EN.pdf [посетен на 26.09.2026].
 20. VICTORIA, Artur. The Geopolitics of Institutional Asymmetry: Theoretical Framework and the Angolan Case as an Illustration. Б. г. Предоставен PDF откъс, 82 с.; издател и публичен адрес на този вариант не са установени. Цитираният в статията пасаж е на с. 37 от откъса. Достъпно на: https://www.academia.edu/176121622/The_Geopolitics_of_Institutional_Asymmetry, [посетен на 26.09.2026].
 21. WORLD CONFERENCE ON HUMAN RIGHTS. Vienna Declaration and Programme of Action. Приета във Виена на 25 юни 1993 г. A/CONF.157/23 [онлайн]. Достъпно на: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/vienna.pdf?utm_source [посетен на 26.09.2026].
- OGNYAN KOSTADINOV, DSC**
ORCID ID: 0000-0002-9183-5243
WEB OF SCIENCE: ABC-5572-2022
SCOPUS ID: 60097985800
NIKOLA VAPTSAROV NAVAL ACADEMY
VARNA, BULGARIA
E-MAIL: O.KOSTADINOV@NAVAL-ACAD.BG

